

แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชน กรณีศึกษาชุมชนพร้อมจิตร์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

สุวรรณา รุจิโมระ¹

ภาณุ ยิน พรยุทธพงศ์²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในระดับชุมชน บูรณาการทฤษฎีวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis: LCH) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) เพื่ออธิบายพฤติกรรมการออมของครัวเรือน และนำเสนอแนวทางส่งเสริมการออมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนพร้อมจิตร์ เทศบาลตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ บทความนี้ใช้การศึกษาเชิงเอกสารและการวิเคราะห์เชิงแนวคิด โดยสังเคราะห์องค์ความรู้จากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัย และรายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงพฤติกรรม และปัจจัยด้านทุนทางสังคมของชุมชน โดยรายได้ การวางแผนตามช่วงชีวิต ทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และความรู้ทางการเงิน ล้วนมีบทบาทต่อการตัดสินใจออมของครัวเรือน นอกจากนี้การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และสถาบันการเงินในท้องถิ่นยังช่วยเสริมสร้างวินัยและความต่อเนื่องในการออม บทความนี้เสนอว่า การส่งเสริมพฤติกรรมการออมควรดำเนินการแบบบูรณาการทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ พฤติกรรม และทุนทางสังคมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินของครัวเรือนและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนามาตรการส่งเสริมการออมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

คำสำคัญ : พฤติกรรมการออมของครัวเรือน ทฤษฎีวงจรชีวิต ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ความรู้ทางการเงิน การออมในระดับชุมชน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail : suwanna.r@dru.ac.th

² อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail : dayin.p@dru.ac.th

Guidelines for Promoting Household Saving Behavior at the Community Level: A Case Study of Phromchit Community, Bangbo District, Samutprakan Province

Suwanna Rujimora¹

Dayin Pornyutthaphong²

Abstract

This academic article aims to synthesize concepts, theories, and related studies concerning household saving behavior at the community level. It integrates the Life-Cycle Hypothesis (LCH) and the Theory of Planned Behavior (TPB) to explain household saving behavior and propose saving promotion approaches that are consistent with the context of Phromchit Community, Khlongdan Subdistrict, Bangbo District, Samutprakan Province. The study employs documentary research and conceptual analysis through the synthesis of knowledge from books, textbooks, academic articles, research studies, and reports from relevant organizations. The synthesis indicates that household saving behavior is influenced by economic structural factors, behavioral factors, and community social capital. Income, life-cycle planning, attitudes, subjective norms, perceived behavioral control, and financial literacy play significant roles in household saving decisions. In addition, support from families, communities, and local financial institutions contributes to strengthening saving discipline and continuity. This article suggests that saving promotion should adopt an integrated approach encompassing economic, behavioral, and social capital dimensions to enhance household financial security and community resilience. The findings may serve as a guideline for developing saving promotion measures that are appropriate to community contexts.

Keywords: Household Saving Behavior, Life-Cycle Hypothesis, Theory of Planned Behavior, Financial Literacy, Community Saving

¹ Lecturer, Bachelor of Accountancy Program, Faculty of Management Science, Dhonburi Rajabhat University
e-mail : suwanna.r@dru.ac.th

² Lecturer, Bachelor of Accountancy Program, Faculty of Management Science, Dhonburi Rajabhat University
e-mail : dayin.p@dru.ac.th

บทนำ

ในปัจจุบันการออมเงินของครัวเรือนเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินของประชาชน หลายประเทศเผชิญปัญหาการออมไม่เพียงพอสำหรับรองรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน การดำรงชีวิตหลังเกษียณ และความผันผวนทางเศรษฐกิจ ขณะที่ประเทศไทยยังคงประสบปัญหานี้ครัวเรือนในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศในภูมิภาค ซึ่งสะท้อนถึงความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือนและข้อจำกัดในการสร้างเงินออมระยะยาว (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567; OECD, 2023) นอกจากนี้ผลการศึกษาด้านความรู้ทางการเงินในหลายประเทศพบว่าประชาชนจำนวนมากยังขาดทักษะในการวางแผนทางการเงิน การบริหารรายรับรายจ่าย และการออมอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้พฤติกรรมออมไม่ต่อเนื่องและไม่เพียงพอต่อการสร้างความมั่นคงทางการเงินในอนาคต (Lusardi, 2019; OECD, 2023) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมพฤติกรรมออมมิใช่เพียงประเด็นระดับบุคคลเท่านั้น แต่เป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาพรวม

การออมเงินของครัวเรือนเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพารายได้จากแรงงานและธุรกิจขนาดย่อมเป็นหลัก การมีเงินออมอย่างสม่ำเสมอช่วยให้ครัวเรือนสามารถรองรับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ เหตุการณ์ฉุกเฉิน และภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นตามช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม นักวิชาการได้ให้ความหมายของการออมว่าเป็นการกันรายได้ส่วนหนึ่งจากการใช้จ่ายในปัจจุบันเพื่อนำไปใช้ในอนาคต ซึ่งสะท้อนถึงการวางแผนทางการเงินและการสร้างความมั่นคงในระยะยาว (Modigliani & Brumberg, 1954; Keynes, 1936) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่าครัวเรือนจำนวนมากไม่น้อยยังประสบปัญหาการขาดวินัยทางการเงิน การออมไม่สม่ำเสมอ และการพึ่งพาหนี้สินในระดับสูง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวในระยะยาว

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์ได้ว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนเป็นผลจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งปัจจัยด้านรายได้ รายจ่าย ภาระหนี้สิน ระดับการศึกษา อายุ อาชีพ รวมถึงความรู้และทัศนคติทางการเงิน (Lusardi & Mitchell, 2014; Xiao & Noring, 1994; ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) ขณะเดียวกัน แนวคิดทางพฤติกรรมศาสตร์อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การสร้างทัศนคติ และแรงจูงใจ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจด้านการเงิน (Katona, 1975; Richard H. Thaler & Shlomo Benartzi, 2004) อย่างไรก็ตาม แม้ครัวเรือนจะมีรายได้ในระดับที่เพียงพอ หากขาดความรู้ทางการเงินหรือมีทัศนคติที่ไม่เอื้อต่อการออม ก็อาจไม่สามารถสร้างพฤติกรรมการออมที่ต่อเนื่องและยั่งยืนได้ โดยเฉพาะในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่กำลังเผชิญกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นและรูปแบบการใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม

จังหวัดสมุทรปราการเป็นพื้นที่เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่สำคัญ มีประชากรวัยแรงงานจำนวนมาก และมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากหลายพื้นที่เข้ามาประกอบอาชีพ ส่งผลให้ครัวเรือนในพื้นที่เผชิญทั้งโอกาสในการสร้างรายได้และความเสี่ยงด้านภาระค่าครองชีพ หนี้สิน และความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมพฤติกรรมการออมจึงมีความสำคัญต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินของครัวเรือนและเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ทางเศรษฐกิจของชุมชนในระยะยาว ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องในชุมชนพร้อมจิตร เทศบาลตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ (สุวรรณ รุจิโมระ และภวสิน พรยุทธพงศ์, 2563) สะท้อนให้เห็นว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยครัวเรือนมีการออมเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น รองรับการดำเนินชีวิตประจำวัน และเตรียมเป็นหลักประกันในอนาคต อย่างไรก็ตาม การศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ยังมีอุปสรรคต่อการออม ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ รายได้น้อย รายจ่ายสูง การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และการขาดวินัยในการออมเงิน ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องและประสิทธิภาพของพฤติกรรมการออมในระดับครัวเรือน ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า การส่งเสริมพฤติกรรมการออมของครัวเรือนไม่สามารถมุ่งเน้นเพียงการเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่ควรคำนึงถึงความรู้ทางการเงิน แรงจูงใจในการออม และการสนับสนุนจากครอบครัว และชุมชนควบคู่กันไป

จากการสังเคราะห์แนวคิดทางทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และองค์ความรู้ที่ได้จากกรณีศึกษาชุมชนพร้อมจิตร สามารถอธิบายได้ว่า การส่งเสริมพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชนควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยบูรณาการการพัฒนาความรู้และทักษะทางการเงิน การสร้างทัศนคติและค่านิยมที่เอื้อต่อการออม การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และการสนับสนุนจากสถาบันการเงินในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างวินัยทางการเงิน การพึ่งพาตนเอง ความเข้มแข็งของครัวเรือน และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนในระยะยาว แม้ว่าจะมีการศึกษาพฤติกรรมการออมของประชาชนในระดับบุคคลและครัวเรือนมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ การเงินส่วนบุคคล และพฤติกรรมศาสตร์ แต่การศึกษาส่วนใหญ่มักมุ่งอธิบายปัจจัยด้านรายได้ รายจ่าย หนี้สิน หรือความรู้ทางการเงินเป็นรายประเด็น ขณะที่การศึกษาที่บูรณาการกรอบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ร่วมกับแนวคิดทางพฤติกรรมศาสตร์ เพื่ออธิบายและเสนอแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการออมภายใต้บริบทของชุมชนโดยเฉพาะ ยังมีจำนวนจำกัด นอกจากนี้ผลการศึกษาในแต่ละพื้นที่ยังสะท้อนบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แนวทางการส่งเสริมการออมไม่สามารถประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมในทุกชุมชน จากช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าว จึงนำมาสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังต่อไปนี้

1. เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชน
2. เพื่อบูรณาการกรอบแนวคิดทฤษฎีวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis: LCH) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ในการอธิบายพฤติกรรมการออมของครัวเรือน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนพร้อมจิตร อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยอาศัยการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

วิธีการศึกษา

บทความนี้เป็นบทความวิชาการเชิงสังเคราะห์ ที่มุ่งศึกษาพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชน โดยอาศัยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมและแนวทางการส่งเสริมการออมในระดับชุมชน โดยแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา

บทความวิชาการ งานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ รวมถึงรายงานจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจครัวเรือน การเงินส่วนบุคคล และการพัฒนาชุมชน อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)

การคัดเลือกเอกสารพิจารณาจากความสัมพันธ์กับประเด็นพฤติกรรมการณ์การออมของครัวเรือน ความรู้ทางการเงิน ทฤษฎีวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis: LCH) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) และแนวทางการส่งเสริมการออมในระดับชุมชน โดยให้ความสำคัญกับเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การสังเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Synthesis) โดยจัดกลุ่มสาระสำคัญออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงพฤติกรรม และปัจจัยระดับชุมชน เพื่อนำมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดสำหรับอธิบายพฤติกรรมการณ์การออมของครัวเรือน และเสนอแนวทางการส่งเสริมการออมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนพร้อมจัดจำแนกบางข้อ จังหวัดสมุทรปราการ

ความสำคัญของการออมเงินของครัวเรือนและชุมชน

การออมเงินนับเป็นกลไกพื้นฐานที่สำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาวในระดับครัวเรือน การออม หมายถึง การเก็บสะสมรายได้ส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปในปัจจุบัน เพื่อรองรับความจำเป็นในอนาคต ทั้งในยามฉุกเฉิน การศึกษาของบุตรหลาน การดำรงชีวิตในวัยชรา หรือการลงทุนประกอบอาชีพ โดยนักวิชาการได้อธิบายสอดคล้องกันว่า การออมเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ที่เหลือจากการบริโภคและนำไปสะสมไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้จ่ายในอนาคต (Keynes, 1936; Modigliani & Brumberg, 1954; Katona, 1975)

การออมเงินมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของครัวเรือนและการพัฒนาชุมชน โดยช่วยสร้างหลักประกันทางการเงินสำหรับรองรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน การศึกษา การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตในอนาคต อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างวินัยทางการเงิน ลดการพึ่งพาหนี้สิน และเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผล (Keynes, 1936; ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562) ในระดับชุมชนเงินออมที่ถูกรวบรวมผ่านกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ หรือกองทุนชุมชน สามารถนำไปใช้เป็นแหล่งทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ การพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้จากระบบ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) สำหรับบริบทของชุมชนพร้อมจิตร การศึกษาของสุวรรณ รุจิโมระ และภาวิน พรยูทพงศ์ (2563) ชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการออม แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านการวางแผนทางการเงินและการสนับสนุนจากองค์กรในชุมชน ซึ่งอาจส่งผลต่อความต่อเนื่องของพฤติกรรมการออมในระยะยาว

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือน

งานวิจัยทั้งในต่างประเทศและประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยเชิงพฤติกรรม โดยเฉพาะความรู้ทางการเงิน รายได้ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ภาระหนี้สิน และแรงจูงใจในการออม ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการสร้างเงินออมของครัวเรือน (Lusardi & Mitchell, 2014; Lusardi, 2019) นอกจากนี้ Karlan et al. (2014) เสนอว่า การสร้างแรงจูงใจและการออกแบบกลไกทางการเงินที่เหมาะสมสามารถช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการออมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ Fernandes et al. (2014) อธิบายว่า บุคคลที่มีความรู้ทางการเงินในระดับสูงมักมีแนวโน้มวางแผนทางการเงินและออมเงินได้ดีกว่ากลุ่มที่มีความรู้ทางการเงินต่ำ สำหรับบริบทของประเทศไทย งานวิจัยและรายงานที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับภาระหนี้สิน รูปแบบการใช้จ่าย ความรู้ทางการเงิน และการสนับสนุนจากชุมชนหรือสถาบันทางการเงิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) นอกจากนี้การศึกษาของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2565) และธนาคารแห่งประเทศไทย (2566) ยังสะท้อนว่า ภาระหนี้ครัวเรือนและวินัยทางการเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการออมของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มครัวเรือนรายได้ปานกลางและรายได้น้อย

เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทของชุมชนพร้อมจิตร์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ การศึกษาของ สุวรรณ รุจิโมระ และภุณยนิ พรยุทธพงศ์ (2563) สะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนในชุมชนยังเผชิญข้อจำกัด ด้านรายได้และภาระค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับที่ปรากฏในงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ชุมชนพร้อมจิตร์มีลักษณะเด่นด้านการรวมกลุ่มทางสังคมและกิจกรรมชุมชน ซึ่งสะท้อนบทบาทของทุนทางสังคมในการสนับสนุนพฤติกรรมการออมของครัวเรือน ดังนั้นการส่งเสริมพฤติกรรมการออมจึงควรพิจารณาทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านพฤติกรรม และมิติด้านทุนทางสังคมของชุมชนควบคู่กัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

2. ทฤษฎีวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis: LCH)

Franco Modigliani and Richard Brumberg (1954) อธิบายว่า บุคคลมีแนวโน้มวางแผนการบริโภคและการออมให้สอดคล้องกับช่วงวัยของตน โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาระดับการบริโภคให้มีความต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต ภายใต้สมมติฐานว่าบุคคลเป็นผู้มีเหตุผลที่สามารถคาดการณ์รายได้ในอนาคต และจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในช่วงวัยทำงานซึ่งมีรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่าย บุคคลจะสะสมเงินออม ขณะที่ในวัยเกษียณจะนำเงินออมมาใช้ทดแทนรายได้ที่ลดลง (Modigliani & Brumberg, 1954) แนวคิดนี้สามารถอธิบายพฤติกรรมการออมในบริบทครัวเรือนทั่วไปได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่ารายได้และช่วงวัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับเงินออมของครัวเรือน โดยรายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการออม ขณะที่ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและการจัดการทางการเงินอาจเป็นอุปสรรคต่อการสะสมเงินออม (Lusardi & Mitchell, 2014; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564)

แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นในเชิงทฤษฎีว่า ปัจจัยด้านอายุ รายได้ ภาระพึ่งพิง และสถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นตัวกำหนดศักยภาพในการออมในเชิงโครงสร้าง กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้มั่นคงและภาระพึ่งพิงต่ำย่อมมีความสามารถในการสะสมเงินออมสูงกว่า อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในบริบทของ

ชุมชนที่มีความผันผวนของรายได้หรือมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งทุน พฤติกรรมการออมอาจไม่เป็นไปตามสมมติฐานเชิงเหตุผลของทฤษฎีดังกล่าวทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากการตัดสินใจออมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางเศรษฐกิจเพียงประการเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ การรับรู้ และอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อบุคคล ดังนั้นการวิเคราะห์พฤติกรรมการออมจึงจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยด้านแรงจูงใจและสังคมควบคู่กัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991)

3. ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB)

Ajzen (1991) อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับความตั้งใจซึ่งได้รับอิทธิพลจากทัศนคติด้านพฤติกรรม บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Ajzen, 1991) นอกจากนี้ งานวิจัยด้านพฤติกรรมทางการเงินพบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจ การรับรู้คุณค่า และค่านิยมทางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมการออมของบุคคล ซึ่งสะท้อนผ่านการตัดสินใจออมและการจัดสรรรายได้ (Lusardi & Mitchell, 2014; Xiao & Noring, 1994) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นว่า แรงจูงใจและทัศนคติเป็นตัวแปรที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบ พบว่าทฤษฎีวงจรชีวิต (LCH) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) ต่างมีจุดแข็งและข้อจำกัดในการอธิบายพฤติกรรมการออมของครัวเรือน ทฤษฎีวงจรชีวิตมีจุดเด่นในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ อายุ และการวางแผนทางการเงินในระยะยาว แต่มีข้อจำกัดคือมุ่งอธิบายพฤติกรรมภายใต้สมมติฐานว่าบุคคลมีเหตุผลและสามารถวางแผนทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ในความเป็นจริง ครัวเรือนจำนวนมากอาจเผชิญข้อจำกัดด้านข้อมูล ความรู้ทางการเงิน หรือแรงกดดันทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออม ในทางกลับกัน ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนสามารถอธิบายอิทธิพลของทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี แต่ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายเงื่อนไขเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เช่น ระดับรายได้หรือภาระทางการเงินของครัวเรือน ดังนั้น การบูรณาการทั้งสองทฤษฎีจึงช่วยให้สามารถอธิบายพฤติกรรมการออมของครัวเรือนได้อย่างครอบคลุมทั้งในมิติทางเศรษฐศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

ปัจจัยที่ส่งเสริมการออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชน

จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านรายได้และการวางแผนตามช่วงชีวิต ปัจจัยด้านทัศนคติและแรงจูงใจ ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคมและการสนับสนุนจากชุมชน และปัจจัยด้านความรู้ทางการเงินและความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ทั้งนี้รายได้อาจเป็นเงื่อนไขจำเป็นต่อการออม แต่ไม่ใช่เงื่อนไขเพียงพอ เนื่องจากการเปลี่ยนรายได้ที่มีอยู่ให้กลายเป็นพฤติกรรมการออมอย่างเป็นรูปธรรม ยังขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ ทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของครัวเรือน

1. ปัจจัยเชิงโครงสร้างด้านรายได้และการวางแผนตามช่วงชีวิต

ภายใต้กรอบ LCH การออมเกิดจากการจัดสรรรายได้เพื่อรักษาระดับการบริโภคให้สมดุลตลอดช่วงชีวิต จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายได้ว่า วัตถุประสงค์สำคัญของการออมเงินของครัวเรือนมักประกอบด้วย การออมเพื่อรองรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน การออมเพื่อการลงทุน

หรือการซื้อทรัพย์สิน และการออมเพื่อใช้จ่ายหลังเกษียณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis: LCH) ที่อธิบายว่าบุคคลมีแนวโน้มวางแผนการออมเพื่อรักษาระดับการบริโภคและความมั่นคงทางการเงินตลอดช่วงชีวิต อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ครีวเรือนบางส่วนสามารถออมได้แม้มีระดับรายได้ไม่สูงมากนัก สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายความแตกต่างของพฤติกรรมการออมได้ทั้งหมด แต่ต้องพิจารณาร่วมกับปัจจัยเชิงพฤติกรรมอื่น ๆ

2. ปัจจัยด้านทัศนคติและแรงจูงใจภายใน

ปัจจัยด้านทัศนคติและแรงจูงใจมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการออมของครีวเรือน เนื่องจากบุคคลที่ตระหนักถึงประโยชน์ของการออมและมีเป้าหมายทางการเงินที่ชัดเจน มักมีแนวโน้มออมเงินอย่างต่อเนื่องมากกว่าบุคคลที่ขาดเป้าหมายหรือมองไม่เห็นความสำคัญของการออม สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ที่อธิบายว่า ทัศนคติต่อพฤติกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม (Ajzen, 1991) ดังนั้นการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อการออม การสร้างเป้าหมายทางการเงินที่ชัดเจน และการสร้างแรงจูงใจอย่างเหมาะสม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมการออมของครีวเรือนในระยะยาว

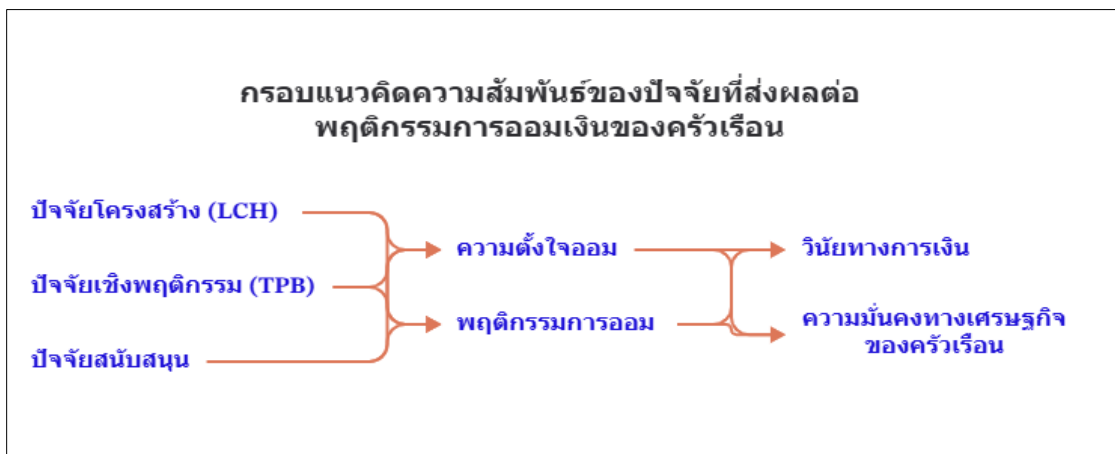
3. ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคมและการสนับสนุนจากชุมชน

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายได้ว่า ผู้นำชุมชนและสถาบันการเงินมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมการออมของประชาชน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจผ่านการยกย่องครีวเรือนที่ออมได้ดี กลไกดังกล่าวสามารถตีความได้ว่าเป็นการสร้าง บรรทัดฐานทางสังคม (subjective norm) ที่ทำให้การออมกลายเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนในระดับชุมชน เมื่อการออมถูกทำให้เป็นพฤติกรรมเชิงบวกที่สังคมยอมรับ สมาชิกในชุมชนย่อมมีแนวโน้มปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม ซึ่งช่วยเพิ่มความตั้งใจและความต่อเนื่องของการออมในระยะยาว

4. ปัจจัยด้านความรู้และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม

ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการออม เช่น การฝากเงิน การออมผ่านสถาบันการเงิน หรือการลงทุนในทรัพย์สิน มีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ความสามารถในการจัดการทางการเงินของครีวเรือน ครีวเรือนที่มีความเข้าใจในทางเลือกทางการเงินที่หลากหลายมีแนวโน้มวางแผนและจัดสรรเงินออมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ในมุมมองเชิงทฤษฎี ความรู้ทางการเงินจึงไม่ได้เป็นเพียงตัวแปรพื้นฐาน หากแต่เป็นปัจจัยที่เพิ่มระดับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจและการปฏิบัติจริงของพฤติกรรมการออม

เมื่อพิจารณาร่วมกัน ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจตามกรอบแนวคิด LCH และปัจจัยเชิงพฤติกรรมตามทฤษฎี TPB มีบทบาทเชื่อมโยงกันในการอธิบายพฤติกรรมการออมของครีวเรือนในระดับชุมชน จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ว่า ปัจจัยด้านรายได้ อายุ และภาระทางเศรษฐกิจของครีวเรือนตามกรอบทฤษฎีวงจรชีวิต มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการออม ขณะที่ปัจจัยด้านทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม ความรู้ทางการเงิน และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตามกรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน มีอิทธิพลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมการออมโดยตรง โดยปัจจัยทั้งสองกลุ่มทำงานร่วมกันในการกำหนดระดับพฤติกรรมการออมของครีวเรือนในระดับชุมชน โดยแสดงเป็นกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ของที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเงินของครีวเรือน ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือน

บริบทชุมชนกับพฤติกรรมการออมของครัวเรือน

พฤติกรรมการออมของครัวเรือนได้รับอิทธิพลทั้งจากปัจจัยส่วนบุคคลและบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีบทบาทต่อการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมทางการเงินของสมาชิกในชุมชน (Putnam, 2000) สำหรับชุมชนพร้อมจิตร์ เทศบาลตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของประชาชน โดยครัวเรือนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการออมเพื่อรองรับเหตุฉุกเฉินและค่าใช้จ่ายในอนาคต แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านรายได้ ภาระค่าใช้จ่าย และการวางแผนทางการเงิน ขณะเดียวกันชุมชนมีจุดเด่นด้านการรวมกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งสะท้อนบทบาทของทุนทางสังคมที่สามารถนำมาใช้เป็นกลไกสนับสนุนการส่งเสริมพฤติกรรมการออมได้อย่างเหมาะสม (สุวรรณา รุจิโมระ และภวณิ พญยุทธพงศ์, 2563)

แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชน

จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และองค์ความรู้จากกรณีศึกษาชุมชนพร้อมจิตร์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ สามารถอธิบายได้ว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ทั้งด้านรายได้ ภาระค่าใช้จ่าย วินัยทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน และการสนับสนุนจากสังคมและชุมชน ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการออมที่นำเสนอในบทความนี้จึงมุ่งพัฒนาปัจจัยสนับสนุนและลดข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการออมของครัวเรือน โดยครอบคลุมทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านพฤติกรรม และมิติด้านทุนทางสังคมของชุมชน ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในระดับชุมชนได้ 5 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาความรู้ทางการเงินของประชาชนในชุมชน เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการออมของครัวเรือน เนื่องจากความรู้ทางการเงินมีบทบาทต่อการวางแผนรายรับ-รายจ่าย การบริหารการเงิน และการจัดสรรเงินออมในระยะยาว โดยผู้ที่มีความรู้ทางการเงินในระดับสูงมักมีแนวโน้มออมเงินและวางแผนทางการเงินได้ดีกว่า (Lusardi & Mitchell, 2014) ดังนั้นการส่งเสริมความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน การวางแผนการเงิน และการวางแผนการออม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมทางการเงินของประชาชนในชุมชน

2. การส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ หรือกองทุนหมู่บ้าน เป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมการออม เนื่องจากช่วยสร้างแรงจูงใจ วินัยทางการเงิน และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งสะท้อนบทบาทของทุนทางสังคม (Social Capital) ในการสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Putnam, 2000) นอกจากนี้การรวมกลุ่มยังช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้ยืมของครัวเรือน

3. การส่งเสริมให้ครัวเรือนจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนทราบถึงรายรับ รายจ่าย และสถานะทางการเงินของตนเอง สามารถวางแผนการใช้จ่าย ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และกำหนดเงินออมได้อย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การพัฒนาวินัยทางการเงินในระยะยาว

4. การส่งเสริมแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือนและชุมชน สามารถช่วยสร้างค่านิยมด้านความประหยัดและการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล แนวคิดดังกล่าวเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการทางการเงินของครัวเรือน การนำหลักปรัชญาดังกล่าวมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้ประชาชนมีการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ และสามารถจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินออมเพื่อรองรับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจในอนาคต

5. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในระดับชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการออม เช่น โครงการฝึกอบรมด้านการวางแผนการเงิน การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน หรือการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการเงินในระดับชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้และทรัพยากรที่จำเป็นต่อการพัฒนาพฤติกรรมการออม

อภิปรายผล

จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายได้ว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายด้านที่เชื่อมโยงกัน ทั้งปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงพฤติกรรม และปัจจัยด้านทุนทางสังคมของชุมชน โดยแนวคิดทฤษฎีวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis: LCH) ช่วยอธิบายบทบาทของรายได้ ภาระค่าใช้จ่าย และการวางแผนทางการเงินในแต่ละช่วงชีวิต ขณะที่ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ช่วยอธิบายบทบาทของทัศนคติ แรงจูงใจ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมต่อการตัดสินใจออมของบุคคล

เมื่อพิจารณาร่วมกับบริบทของชุมชนพร้อมจิตร์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมการออมได้อย่างครอบคลุม เนื่องจากพฤติกรรมการออมยังได้รับอิทธิพลจากความรู้ทางการเงิน การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และเครือข่ายทางสังคม ซึ่งสะท้อนบทบาทของทุนทางสังคมในการส่งเสริมการออมของครัวเรือน ดังนั้นการส่งเสริมพฤติกรรมการออมที่มีประสิทธิภาพจึงควรบูรณาการมิติด้านเศรษฐกิจ พฤติกรรม และชุมชนควบคู่กัน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้บทความยังเสนอการมองพฤติกรรมการออมผ่าน 3 มิติที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางพฤติกรรม และมิติทุนทางสังคมของชุมชน ซึ่งช่วยขยายกรอบการอธิบายพฤติกรรมการออมจากระดับบุคคลไปสู่ระดับครัวเรือนและระดับชุมชน อันเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางส่งเสริมการออมที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม

บทสรุป

การออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในระยะยาว บทความนี้มุ่งอธิบายพฤติกรรมกรรมการออมของครัวเรือนผ่านการบูรณาการกรอบแนวคิดของทฤษฎีวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis : LCH) และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior : TPB) เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยที่มีบทบาทต่อการตัดสินใจออมเงินของครัวเรือนในระดับชุมชน

จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายได้ว่า พฤติกรรมการออมของครัวเรือนไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากการทำงานร่วมกันของปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงพฤติกรรม และปัจจัยด้านทุนทางสังคมของชุมชน โดยเฉพาะรายได้และภาระค่าใช้จ่าย ความรู้ทางการเงิน ทักษะคิดและแรงจูงใจในการออม ตลอดจนการสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางการเงิน ดังนั้นการส่งเสริมพฤติกรรมการออมของครัวเรือนจึงควรดำเนินการอย่างบูรณาการ ทั้งในด้านการพัฒนาความรู้ทางการเงิน การสร้างแรงจูงใจในการออม การส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือน และการสนับสนุนกิจกรรมทางการเงินในระดับชุมชน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและการวิเคราะห์เชิงแนวคิด โดยอาศัยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงมีข้อจำกัดในด้านการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากภาคสนามเพื่อยืนยันความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือน นอกจากนี้การอธิบายในบริบทของชุมชนพร้อมจิตรเป็นการอ้างอิงจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง จึงอาจยังไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทั้งหมด อีกทั้งข้อเสนอแนะและแนวทางที่นำเสนอในบทความนี้ได้รับการพัฒนาจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ภายใต้บริบทของชุมชนพร้อมจิตรเป็นสำคัญ ดังนั้น การนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นควรพิจารณาความเหมาะสมให้สอดคล้องกับลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะและแนวทางการศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะที่นำเสนอในบทความนี้เป็นข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับองค์ความรู้จากกรณีศึกษาชุมชนพร้อมจิตร อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้นการนำไปประยุกต์ใช้ควรคำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือนอาจแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน การส่งเสริมการออมจึงควรเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของชุมชนอย่างรอบด้าน เพื่อให้สามารถกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเชิงปฏิบัติ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการเงิน และองค์กรชุมชน ควรร่วมกันส่งเสริมความรู้ทางการเงิน สร้างแรงจูงใจในการออม และสนับสนุนกิจกรรมการออมในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการพัฒนากลไกทางการเงินที่เข้าถึงได้ง่ายและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพื่อเสริมสร้างวินัยทางการเงิน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการพึ่งพาตนเองของครัวเรือนในระยะยาว

สำหรับการศึกษาในอนาคต ควรดำเนินการวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อทดสอบกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากบทความนี้ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงพฤติกรรม และปัจจัยด้านทุนทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งเปรียบเทียบบริบทของชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมือง และชุมชนชนบท เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมการออมที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และข้อจำกัดด้านการออมของประชาชนในแต่ละชุมชน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับบริบทจริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2562). *ความรู้ทางการเงินสำหรับประชาชน*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2569, จาก <https://www.set.or.th/th/education-research/education/happymoney>
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2565). *รายงานภาวะการออมและการลงทุนของครัวเรือนไทย*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2569, จาก <https://www.set.or.th>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). *รายงานภาวะเศรษฐกิจไทย*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2569, จาก <https://www.bot.or.th/th/home.html>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). *รายงานเสถียรภาพระบบการเงินไทย ปี 2566*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2569, จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/reports/financial-stability-report>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). *รายงานภาวะเศรษฐกิจและการเงินไทย ปี 2567*. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2569, จาก <https://www.bot.or.th/th/home.html>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566–2570*. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2569, จาก <http://www.nesdc.go.th>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2564*. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2569, จาก <https://www.nso.go.th>
- สุวรรณ รุจิโมระ, และภูยีน พรยุทธพงศ์. (2563). *การศึกษาพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือน: กรณีศึกษาชุมชนพร้อมจิตร์ เทศบาลตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Fernandes, D., Lynch, J. G., Jr., & Netemeyer, R. G. (2014). Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Management Science*, 60(8), 1861–1883. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2013.1849>
- Karlan, D., Ratan, A. L., & Zinman, J. (2014). Savings by and for the poor: A research review and agenda. *Review of Income and Wealth*, 60(1), 36–78. <https://doi.org/10.1111/roiw.12101>
- Katona, G. (1975). *Psychological economics*. New York, NY: Elsevier.
- Keynes, J. M. (1936). *The general theory of employment, interest and money*. London, England: Macmillan.
- Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: Evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(1), 1–8. <https://doi.org/10.1186/s41937-019-0027-5>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>

- Modigliani, F., & Brumberg, R. (1954). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data. In K. K. Kurihara (Ed.), *Post-Keynesian economics* (pp. 388–436). New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *OECD economic outlook 2023*. Paris, France: OECD Publishing.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Thaler, R. H., & Benartzi, S. (2004). Save more tomorrow™: Using behavioral economics to increase employee saving. *Journal of Political Economy*, 112(1), S164–S187. <https://doi.org/10.1086/380085>
- Xiao, J. J., & Noring, F. E. (1994). Perceived saving motives and hierarchical financial needs. *Financial Counseling and Planning*, 5, 25–44.